

CRISTINA POPA

Literatura română

CAIETUL ELEVULUI

PENTRU CLASA A VI-A

- Analize literare și stilistice
- Compuneri descriptive și narative

Cuprins

Cuvânt-înainte. Lectura, pelerinaj spiritual	5
I. Cartea, obiect cultural	7
1. Istoria cărții. Textul nonliterar	7
2. Structura cărții	12
3. Bucuria lecturii	19
4. Compunerea descriptivă	28
II. Opera lirică	29
1. Descrierea de tip tablou	29
2. Pastelul	32
3. Descrierea de tip portret	48
4. Compunerea descriptivă. Portretul	55
5. Doina populară	57
III. Opera epică	61
1. Narațiunea obiectivă	61
2. Narațiunea subiectivă	70
3. Fabula	80
IV. Texte nonliterare	89
1. Anunțul	89
2. Știrea	91
3. Telegrama	92

LECTURA, PELERINAJ SPIRITUAL

Cuvântul *legere* (*lectură*) este în limba latină sinonim cu *audire* (*înțelege ceea ce auzi*). A citi înseamnă în esență a întâlni un text ce trebuie înțeles și cu care trebuie să te confrunți, dar este în același timp un fapt lăuntric pentru care cartea constituie un punct de pornire al propriului tău drum. Este vorba de începutul unui pelerinaj spiritual, al unei călătorii întru descoperirea de sine.

Lumea contemporană nu se confruntă cu o diminuare a actului lecturii, dimpotrivă sporirea numărului de edituri, titluri, publicații mărește accesul la carte. Industria editorială a devenit o industrie capabilă uneori să ofere foarte multe produse „vandabile”, dar incapabile de a se constitui într-un prilej pentru schimburi de idei și valori. Problema fundamentală, formulată interogativ, devine, astfel, cea a alegerii acelei lecturi capabile să transforme, să îmbogățească, să regenereze: ce citim, ce ar trebui să citim și cum citim?

Din păcate, în lipsa unor repere, rapiditatea cu care se răspândește o nouă formă de „lectură”, needificatoare lăuntric pentru cititor și orientată spre reviste și tabloide din care textul este evacuat de pozele color, a devenit evidentă. Sunt lecturi grăbite, pe diagonală, lecturi-zapping, ori lecturi-semipreparat, care nu pretind exigența răbdării de a descoperi semnificațiile unui text și care nu conduc spre structurile de adâncime... Se denaturează, astfel, însuși sensul cuvântului, deoarece lectura a fost și este pentru om principala modalitate de pătrundere în zona cunoașterii.

Scrierea fără valoare, cea care doar mimează adevăratul demers spre cunoaștere, este, în concepția lui Platon, *închisă în litere neînsuflețite*. Filosoful grec îi opune adevărata cuvântare care, *însoțită de știință, este scrisă în sufletul omului ce prinde învățătura*. În esență, lectura ne pregătește pentru confruntarea cu latențele neștiute ale destinului nostru individual sau colectiv.

Pedagogia culturală a lui Constantin Noica pleacă de la nevoia de modelare a sinelui prin importanța asimilării marelui canon al culturii și civilizației europene. A vorbi despre canon înseamnă a-l invoca inevitabil pe criticul american Harold Bloom, care și-a pus două întrebări esențiale: *cum și de ce se citește o carte?* Pornind de la importanța parcurgerii unui canon tradițional formator, criticul consideră că *doar lectura profundă și constantă întărește și face să se dezvolte un eu autonom*.

Există feluri și feluri de a citi. Există **lectura ca act gratuit**, o lectură generală care se înfiripă și se formează doar în copilărie. Aceasta se transformă, ulterior, într-o plăcere pe care n-o mai pierzi niciodată. Bucuria este singura stare sufletească adecvată în care te poți apropia în mod fertil de artă. Noica a insistat asupra faptului că tinerețea este cel mai bun moment pentru formarea gustului estetic, întrucât o tinerețe complet risipită pregătește o bătrânețe lipsită de armonie, comuniune și comunicare. *Când un tânăr crește frumos, iese din strâmbătate o lume întreagă*.

Există însă și **lectura de informare**, pragmatică, act prin care îți formezi și întreții cultura profesională, identifici și selectezi tot ce este util în carieră. Este o lectură eficientă, necesară pentru a fi competent și performant.

Aceste două forme esențiale în actul lecturii tind să dispară din formarea generației actuale: a înțelege, în primul rând, un text și a fi capabil, apoi, a-l regândi și filtra prin propria sensibilitate, a-l raporta la altele, a-l reintegra într-o tradiție culturală căreia îi aparții.

Lectura unei cărți întemeiază o lume plină de semnificații și este, după cum o definea Proust, *un fel de instrument optic care-i îngăduie cititorului să discearnă ceea ce, fără ajutorul cărții, poate că nu ar fi observat în el însuși*¹.

Autoarea

¹ Marcel Proust, *În căutarea timpului pierdut*

I. Cartea, obiect cultural

1. ISTORIA CĂRȚII TEXTUL NONLITERAR

Citiți cu atenție textul:

Tăblițele de argilă sumeriene, papirusurile egiptene, sulurile Romei antice, manuscrisele medievale au constituit la început suportul scrierii.

Un foarte vechi suport al cărții, argila, era folosit în Mesopotamia, chiar din mileniul al III-lea î.H.; se trasau caractere în tăblițele de argilă încă moi și umede, cu ajutorul unui instrument triunghiular; apoi aceste tăblițe se coceau în cuptor pentru a le întări. S-au găsit la Nippur, în regiunea Sumerului, tăblițe provenind din mileniul al III-lea î.H.; 22 000 de tăblițe datând din secolul al VII-lea î.H. au fost descoperite la Ninive, aparținând bibliotecii și arhivelor regilor Asiriei. Fabricarea cărților era organizată; templele din Babilon și Ninive aveau deja ateliere cu copişti.

Și țesăturile au servit drept suport scrierii, mai ales mătasea pe care chinezii scriau cu ajutorul unei pensule.

Dar principalele suporturi ale cărții antice erau papirusul și pergamentul.

Papirusul a rămas suport esențial al cărții în Egipt și s-a răspândit în lumea greacă și în Imperiul Roman. Papirusurile care ne-au parvenit nu reprezintă decât o infimă parte a celor care au existat. Aproape toate provin din Egipt, unde condițiile climatice au ușurat păstrarea lor.

Cartea din papirus se prezenta sub forma unui sul alcătuit din foi lipite unele în continuarea celorlalte, adesea în număr de zece. Lungimea medie a unui sul era de la 6 până la 10 metri, dar papirusul Harris (cronică a domniei lui Ramses al III-lea) depășește 40 de metri. Cartea se desfășura orizontal; ea era împărțită în coloane verticale și aproape întotdeauna scrisă pe o parte, cea a sensului orizontal al fibrelor. Titlul se găsea la sfârșit, uneori în interior sau pe o etichetă atârnată de cilindrul care înfășura sulul. Cea

Respectiv, mai mare parte a cărților din papirus care ne-au rămas din vechiul Egipt au fost găsite în morminte; se depuneau lângă corpuri, texte sacre, rugăciuni, pentru a proteja sufletele defuncților în peregrinările lor; aceasta este originea „Cărții morților”, cunoscută chiar de la începutul celui de-al II-lea mileniu. Acest text, devenit tradițional, era fabricat în serie de către preoți. Exemplarele erau mai mult sau mai puțin ilustrate, după calitatea defuncților cărora le erau destinate.

Pielele diverselor animale sunt, de asemenea, vechi suporturi ale scrierii, atât în Orient, cât și la greci, dar pergamentul este cu totul altceva. Invenția legendară îi este atribuită lui Eumenes al II-lea, rege al Pergamului, în Asia Mică, care voia să se sustragă monopolului egiptean de papirus. Ceea ce este sigur este că în jurul secolului al III-lea î.H. începe tratarea pieilor de animale spre a le face mai potrivite scrierii și că Pergamul a fost, fără îndoială, un centru important de fabricare a acestei noi materii. Se foloseau pieile de oaie, vițel, capră, țap și chiar de măgar sau de antilopă, iar modalitățile de tratare nu s-au schimbat prea mult până în Evul Mediu. Pielele erau spălate, uscate, întinse, așezate pe sol, cu blana dedesubt, și unse cu var nestins pe partea cealaltă; li se răzuia partea cu blană și apoi erau așezate într-un butoi umplut cu var; în sfârșit, se spălau, se uscau întinzându-le, se subțiau, se lustruiau și se decupau în funcție de mărimea dorită. În același timp, pergamentul era un material mai solid și mai suplu decât papirusul și permitea zgărierea și ștergerea. Totuși, folosirea sa se generalizează lent și abia în secolul al IV-lea d.H. a înlocuit complet papirusul în realizarea cărților. (...)

Sulul de papirus, forma tradițională a cărții antice, se numea „volumen” în latină. Între secolele al II-lea și al IV-lea d.H. el a fost înlocuit progresiv de codex, făcut din foi inserate și pliate pentru a forma caiete legate între ele. Din acea perioadă, cartea și-a păstrat întotdeauna această formă. (...)

În perioada medievală, numeroase mănăstiri erau prevăzute cu un scriptorium, atelier în care cărțile erau scrise, decorate și legate. Această activitate avea ca obiect principal literatura religioasă, dar călugării s-au interesat și de textele profane; latina era limba bisericii și fiecare cleric trebuia să o cunoască suficient de bine; călugării recopiau și textele autorilor din Antichitate, mai puțin pentru text, cât pentru limbă, pentru a învăța latina și a o pune mai bine în practică. (...)

Adesea, manuscrisele de copiat erau împrumutate de la o altă mănăstire, dar se recopiau și lucrările care se găseau deja în mănăstire, fie pentru că aveau nevoie de mai multe exemplare, fie pentru că se primea o comandă din exterior, de la prinți și personalități sau alte mănăstiri. Astfel, cele mai bune ateliere monastice, datorită calității tehnicilor lor în caligrafie sau ilustrare, au jucat un rol comparabil cu cel al unei edituri.

Apariția hârtiei în Occident a permis multiplicarea și popularizarea manuscriselor. În comparație cu pergamentul, hârtia prezenta avantajul unui preț inferior și mai multe posibilități de fabricație. Nu l-a înlocuit însă dintr-odată, ci încetul cu încetul. În timp ce pergamentul se orienta spre manuscrisele de lux, hârtia era folosită pentru manuscrisele obișnuite.

Inventarea tiparului a adus cărții o împlinire și o desăvârșire. În 1455, Gutenberg a inventat presa de tipărit, oferind posibilitatea multiplicării manuscriselor în mult mai multe exemplare. Încetul cu încetul, necesitățile noii tehnici au dus la îndepărtarea

Respect *cărții de modelul său inițial și, după o evoluție de aproape un secol, a ajuns, în jurul anilor 1530–1550, la forma de prezentare pe care o cunoaștem și astăzi, cu excepția câtorva detalii.*

(Horia Dumitru Oprea, sursa: Albert Labarre, *Istoria cărții*)

- medieval** – privitor la Evul Mediu, al Evului Mediu, perioadă din istoria omenirii cuprinsă între Antichitate și Renaștere, aproximativ de la 500 d.H. până la 1500 d.H.
- sumerian** – care făcea parte din vechiul ținut din sudul Mesopotamiei, Sumer.

Înțelegerea unui text nonliterar

REȚINEȚI!

Textul nonliterar

- Are drept scop informarea obiectivă a cititorului în legătură cu anumite aspecte ale realității.
- Se referă la o realitate existentă, în legătură cu care se transmit informații.
- Nu prezintă trăsături care să coloreze afectiv mesajul.
- Limbajul este clar și precis, conținând adesea termeni științifici și tehnici.
- Se evidențiază prin impersonalitatea discursului.

Jucați-vă cu cuvintele

- 1 Alcătuiți enunțuri cu două cuvinte care aparțin limbajului științific.

.....

- 2 Construiți, pe baza lexemelor din text, un câmp semantic.

.....

- 3 Alcătuiți propoziții cu cele două cuvinte explicate în finalul textului.

medieval

sumerian

- 4 Precizați sinonimele cuvintelor: *defunct*, *progresiv*, *profan*, *popularizare*. Alcătuiți enunțuri cu acestea.

.....

.....

.....

.....

